

KASB-HUNAR TA'LIMI

Профессиональное образование
Professional education

Ilmiy-uslubiy, amaliy, ma'rifiy jurnal
2024-yil, 8-son

Muassislar:

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi,
Pedagogik innovatsiyalar, professional
ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta
tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti

Bosh muharrir: Z.Y.XUDAYBERDIYEV

Ijrochi direktor: H.SIROJIDDINOV

Tahrir hay'ati:

M.XOLMUXAMEDOV, R.X.JO'RAYEV,
A.Q.JALALOV, A.R.XODJABAYEV,
J.SH.SHOSALIMOV, A.NABIYEV,
A.A.HASANOV, H.SIROJIDDINOV,
K.M.GULYAMOV

Jurnal 2000-yildan nashr etila boshlangan.
O'zbekiston matbuot va axborot agentligida
2007-yil 3-yanvarda qaytadan ro'yxatga olinib,
0109-raqamli guvohnoma berilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasi
tomonidan 2017 yil 29 avgustdagi 241/8 qarori
bilan Pedagogika fanlari bo'yicha dissertatsiyalar
yuzasidan asosiy ilmiy natijalarni chop etishga
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Manzil: 100095, Toshkent sh., Olmazor tumani
Universitet ko'chasi, 2-uy
Tel.: 90-979-75-89; 94-677-90-32;

E-mail: kasbhunartalimi@mail.ru,
ksbjurnal@inbox.uz.

Nashr uchun mas'ul

H.Sirojiddinov

Sahifalovchi:

I.Sirojiddinov

Tahririyat fikri muallif nuqtai nazariga to'g'ri
kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar tahrir etilmaydi
va egasiga qaytarilmaydi.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Kasb-hunar ta'limi"
jurnalidan olingani izohlanishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 05.10.2024-yil.
Bichimi 60x84 1/8

Bosma tabog'i 10. Adadi 60 nusxa.
Buyurtma "PROFIEDUPRESS" MChJ
bosmaxonasida chop etildi.

Korxona manzili: Toshkent shahri, Sirg'ali tumani,
Yangi Sirg'ali ko'chasi, 18-uy

МУНДАРИЖА

Xurramov A.J., Xushboqova O.J. Bulutli texnologiyalar: shakllanishi va rivojlanishi	3
Бабаходжаева Л.Г. Проектирование педагогических технологий – комплексный подход к использованию технологий в обучении	7
Ergasheva Sh.M. Dasturiy ta'minot yaratishda inson-kompyuter aloqasini takomillashtirishning pedagogik asoslari	10
Rajabova Z.T. Bo'lajak tarbiyachilarning kompetentligini landshaft dizayn vositasida shakllantirishning ahamiyati	14
Xabibullayeva I. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ar texnologiyalarini yaratish bosqichlari	17
Xolmetov Sh.Sh. Kollobrativ ta'lim va uning pedagogik mazmuni	21
Kojageldiyeva A.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tasviriy qobiliyati va ijodkorligini rivojlantirish	26
Maxmudov B.B. Fazoviy tasovvurni rivojlantirish karrali integrallarni xisoblash	29
Anarbekova A.A. Pedagogik vositalar yordamida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishning tarkibiy qismlari	33
Mamatkabilov A.X., Abdullayev B.P., Choriyev I.K. Raqamli texnologiyalar asosida oliy ta'lim samaradorligini oshirish	36
Хайдарова Ш.Р. Русский язык как иностранный в группах с узбекским языком обучения	41
Mannabov J.T. Masofaviy ta'limning psixologik va pedagogik tamoyillari asosida o'qituvchilarning malakasini oshirish tizimi	45
Uralov M.D. Gospital pedagogika – uzluksiz ta'lim tizimining ajralmas qismi sifatida	49
Исабеков Ш.И. Педагогик таълим муассасаларида тьюторлик фаолиятини ташкил этиш мазмуни ва имкониятлари	53
Davidova S.S. Inklyuziv ta'lim tizimining kelib chiqishi, o'rni va ahamiyati	57
Ilmurodov S.X. "Subyekt" tushunchasining falsafiy, psixologik va pedagogik manbalardagi talqini	62
Artikbayeva A.A., Musulmonova Sh.T. Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy hamkorlik asosida kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish	66
Jo'rayev V.T. Raqamlashtirish sharoitida ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlari	70
Eshquvvatov T.E. Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayoni nizolari profilaktikasining ilmiy metodologik aspektlari	76
Begijonov M.Sh. Muhandislik va kompyuter grafikasi fanini o'qitish asosida bo'lajak muhandislarning Loyihaviy-texnologik kompetentligini rivojlantirish metodikasi takomillashtirish	81
Voxidov D.A., Ibragimov A.A., Voxidov A.M. Oilaviy shifokor mutaxassislarining malakasini oshirish tizimida samarali masofadan o'qitishning pedagogik shartlari	85
Raximov A.A. G'ofirova G.A. Boshlang'ich sinfda ota-onalari bilan hamkorlikning turli usul va shakllari	90
Nazarova Sh.Sh. Texnika oliy o'quv yurtlarida kompyuter grafikasini o'qitishning asosiy o'quv metodlari: grafik dasturlardan foydalanishni o'rgatishda didaktik tamoyillar	94
Usmonova G.Q. Ingliz tilini o'zlashtirishda tinglash va tushunishning ahamiyati	98
Қаҳҳаров А.А., Қозақова М.Ш. Муҳандислик таълим йўналиши талабаларида лойиҳалаш кўникмасини кўргазмалилик асосида ривожлантиришдаги муаммолар ва уларнинг ечимлари	101
Valijonova N.O. Boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda hikoya va adabiyot to'garaklardan foydalanish	109
Umarov N.I. Boshlang'ich ta'limda o'yin texnologiyasining ahamiyati	112
Abdullayev F.X. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida yuqori sinf o'quvchilarini mustaqil kasb-hunarga tayyorlashda kasb-hunar maktablari umummilliy tizimidan foydalanish texnologiyalari	116
Sharofutdinov I.U. Bo'lajak pedagoglarning akmeologik motivatsiyasini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	119
Fayzullayev Sh.B. Sihat-salomatlikni saqlash va yaxshilashda sayohatlarning ahamiyati	125

Sadirova K.G. Eshitishda nuqsoni bo'lgan boshlang'ich sinf o'quvchilarida tasviriy faoliyatning roli	129
Dusmatov U.B. G'oyaviy tarbiya tizimining qurolli kuchlari harbiy xizmatchilarining kasbiy xulq-atvori va qarorlar qabul qilishiga ta'siri	132
Toshkenboyev N.Q. Akademik litsey o'quvchilarda umuminsoniy qadriyatlarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish texnologiyalari.....	138
Abduraxmonova G.A. Media ta'lim tushunchasi: xxi asrda media savodxonlikning ahamiyati.....	143
Bekchonova Sh.B. Hajmli ma'lumotlar (big data), bulutli texnologiyalar (cloud technologies), internet buyumlari (internet of things (iot)) rivojlanishini tahlil qilish asosida milliy ta'lim tizimiga joriy etish	146
Turdimurodova M.M. Inkluziv ta'limda axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishni takomillashtirish	156
Saidova Z.O. Bola tarbiyasida oilaviy qadriyatlarning o'rni	159
Imamova Ch.Sh. Eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarda huquqiy madaniyatni shakllanish bosqichlari	163
Shermetova S.T. Mustaqil ish- o'quvchilarning bilim olish faolligini oshirishda vosita sifatida	166
Ахмедов Б.А., Бекназарова С.С. Повышение эффективности трудоустройства молодых специалистов	170
Салоҳиддинова Ғ.Б. Фуқаролик жамияти институтларининг ўсмирларни мамлакат ижтимоий-сиёсий ҳаётига жалб этиш бўйича фаолияти	182
Solieva M. Talabalarni badiiy qadriyatlarga qiziqtirishning pedagogik shartlari	188
Narmuratov I.N. Rus tili darslari orqali innovatsion texnologiyalarni oliy ta'lim muassasalarida tashkil etish metodikasi	194
Pardayeva M. Bolalarda monologik nutqni ontogenezdagi shakllanish qonuniyatlari	199
Raxmonov B.N., Raximov X.A. Raqamli ta'lim muhitida talabalarining matematik funksiyalardan foydalanish metodikasini takomillashtirish.....	203
Xonnazarova S. Maktab bioloogiya ta'limida o'quvchilarning kognitiv faoliyatini faollashtirish metodikasini takomillashtirishdagi muammolar va hususiy talablar	208
Dehqanova M.G' Individual ta'limning natijaviy komponenti	211
Hasanova S.H. Bo'lajak informatika o'qituvchilarida qarorlar qabul qilishni rivojlantirishning pedagogik asoslari	214
Pardayev O. Liderlik tushunchalarini texnika oliy ta'lim muassasalari talabalari orasida tahlili	218
Elova U. Madaniyatlararo kasbiy mahorat tushunchasi ingliz olimlari talqinida	222
Sattorova M. Bo'lajak muhandislarni kasbiy-ijodiy faoliyatga tayyorlash pedagogik muammo sifatida	226
Sharipova Sh.S. Pedagogika kolledj rahbarlarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish	230
Тригулова А.Х. Значение курса «История полифонии» в профессиональной подготовке магистров педагогических вузов	234
Komolova I.X. Art-pedagogika asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash mexanizmi	237
Mamaniyazova X.R. Oliy ta'lim muassasalarida zoologiya fanini o'qitishda differensiallashtirish va indiyduallashtirish texnologiyasidan foydalanish	240
Gulyamov K.M. Amaliy bezak san'ati mutaxassislariga kompyuterda loyihalashni o'rgatish muammolari	244
Nazarova Z.T. "Tarbiya" fani o'qituvchilarining ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishning o'ziga xos sifatleri	250
Fayzullayeva Ch.O. Kimyo fanini o'qitishda xayotiy tajribalarning pedagogik mazmuni	255
Qurbonova M.F. O'quvchilarning mustaqil ishlash faoliyatini faollashtirish zarurati	259
Masharipov K.B. Umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarni kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish asosida kasb-hunarga yo'naltirish omillar	263

MUSTAQIL ISH– O‘QUVCHILARNING BILIM OLISH FAOLLIGINI OSHIRISHDA VOSITA SIFATIDA

SAYYORA TO‘RAXODJAYEVNA SHERMETOVA
Chirchiq davlat pedagogika universiteti, mustaqil tadqiqotchi

Annotasiya: Maqolada mustaqil ishlarni tashkil etish, o‘quvchilarning bo‘sh vaqtlaridan unumli foydalanib dars sifatiga, o‘zlashtirish ko‘rsatkichiga ijobiy ta‘siri fizika fanini o‘qitish misolida yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Mustaqil ish, faoliyat, bilim, malaka, ko‘nikma, mantiqiy fikrlash, to‘garak, baholash, samaradorlik.

Аннотация: При организации самостоятельной работы по физике выделено положительное влияние использования свободного времени учащихся на качество урока и скорость усвоения.

Ключевые слова: Самостоятельная работа, деятельность, знания, навыки, умение, логическое мышление, кружок, действие, эффективность

Abstract: During the independent work in physics, the positive effect of using students' free time on the quality of the lesson and the speed of learning is highlighted.

Keywords: Independent work, activity, knowledge, skills, ability, logical thinking, group activities, action, efficiency

Nashr etilgan ilmiy ishlar tahlili shuni ko‘rsatadi metodistlar va amaliyotchi o‘qituvchilar mustaqil ta‘limning tub mohiyatini, ya‘ni ta‘lim oluvchilarga o‘quv mashg‘ulotlarini tashkil etish shakllari yoki usullarini tavsiflash orqali uni amalga oshirilishi izohlaniladi. Mustaqil ish ba‘zi mualliflar tomonidan o‘qitish usuli sifatida belgilangan bo‘lsa, boshqa bir guruh tadqiqotchilar tomonidan – o‘qitish usuli sifatida, yana boshqalar tomonidan – ta‘lim oluvchilarga ijodiy faoliyatini tashkil yetish shakli sifatida talqin qilingan [1].

R. M. Mikelson mustaqil ishni “talim oluvchi tashqi yordamisiz, lekin o‘qituvchi nazorati ostida vazifalarni bajaradilar”. Talim oluvchining aqliy va amaliy harakatlarida mustaqil ishning mohiyatini faqat tashqi aloqalar bo‘yicha ochib berishga harakat qilish, muallif faoliyat kabi muhim xususiyatni kam baholaydi. Mustaqil ishni butunlay boshqacha tarzda belgilaydi: “talabalarning mustaqil ishi deganda biz ularning faoliyatini

nazarda tutamiz, ular maksimal faollik, ijodkorlik, tashabbusni mustaqil namoyish yetish” [2].

S. Y. Golant o‘quvchilarning ishdagi mustaqilligini xususiyat sifatida deb hisoblagan va shaxsning mustaqil ishi sifatida ushbu xususiyatni tarbiyalash sharti deb qaraydi. Muallif mustaqil ishning ichki tomonini ta‘kidlaydi, bu fikr mustaqilligi, xulosalar va mustaqillikning quyidagi muhim xususiyatlarini sifatida ta‘kidlaydi:

-bir nechta harakatlardan iborat maxsus o‘quv vazifasining mavjudligi;

-o‘qituvchining rahbarligisiz, uning har bir harakati mustaqil bajarish [3, B.2-3].

Bizning fikrimizcha tadqiqotchi tomonidan taklif qilingan takliflar mustaqil ish faoliyatini tashkil etish va uning turlarini tasniflash va tizimlashtirishni nazariy jihatdan asoslay olmaydi. O‘qituvchi har bir o‘quvchining bilimlarni qabul qilish xususiyatini va bilimlarni xotirasida saqlay olish qobiliyatini va shunga ko‘ra to‘plagan

bilim, ko'nikma va malakalarining turi (nazariy bilim, ularni amaliyotga qo'llay olish, laboratoriya mashg'ulotlarini mustaqil bajara olish darajasi va izlanuvchanligi) va hajmidan xabardor bo'lishi asosida o'qituvchi o'quvchiga topshiriq va ko'rsatmalarni berishni rejalashtiradi. Bu hol, o'z navbatida, o'quvchi va ta'lim beruvchi orasidagi muhim munosabatlarda o'zaro ishonch hamda ularda fanga bo'lgan qiziqtirish muhiti shakllanadi. Shuning uchun ham o'quvchi va o'qituvchi orasidagi hamkorlik deyiluvchi didaktik tamoyil o'qitishni samarali kechishini

ta'minlashda muhim omil sanaladi. Didaktikada bilimlarni o'zlashtirishni uchta turli darajaga ajratadi: birinchi daraja – qabul qilish, tushunish va esda saqlab qolish, ikkinchi daraja – olingan bilimlarni tanish vaziyatlarda qo'llay olish, uchinchi daraja – olingan bilimlarni notanish bo'lgan yangi vaziyatlarda qo'llay olish. O'quvchilarda bilimlarni o'zlashtirishni yuqori darajasiga chiqarish uchun bugungi kunda o'qitish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llanilmoqda [3].

P.I.Pidkasisty mustaqil ishni quyidagicha ta'riflaydi: "Mustaqil ish o'quv mashg'ulotlarini tashkil etish shakli emas, o'qitish usuli ham emas. Buni ta'lim oluvchilarni mustaqil bilishga jalb qilish vositasi sifatida qarash yanada qonuniydir. Faoliyat, uni mantiqiy va psixologik tashkil etish vositasidir". Shunday qilib, har qanday vosita, aniq shakllantirilgan vazifasiz mustaqil ish, eng yaxshi holatda, ta'lim oluvchilarning kognitiv faoliyati misolida neytral bo'lib qoladi. Mustaqil ishning har bir o'ziga xos turlari bo'yicha tuzilgan vazifa ta'lim oluvchilarni boshqariladigan kognitiv faoliyatga jalb qilish imkonini beradi. Binobarin, mustaqil ishni o'quvchilar tomonidan qo'yilgan maqsadga muvofiq muayyan faoliyatni tashkil etish va bajarish

vositasi sifatida qarash mumkin. P. I. Pidkasisty tomonidan berilgan ta'rifga tayangan holda mustaqil ish deganda biz har qanday narsani tushunamiz, o'qituvchi vositachiligidagi o'quvchilar faoliyatiga qaratilgan uchun bu safar maxsus ajratilgan sohalarida qo'yilgan didaktik maqsadni amalga oshirish quyidagicha: bilimlarni izlash, uni tushunish, mustahkamlash, shakllantirish va ko'nikmalarni rivojlantirish, bilimlarni umumlashtiradi va tizimlashtiradi [4].

Ma'lumki bugungi kunda ta'lim muassasalarida tayyorlanayotgan mutaxassis kadrlarning ko'pchiligi kelajakda ishlab chiqarishning turli sohalarida faoliyat ko'rsatadilar. Shu bois, o'quv muassasalarida tayyorlanayotgan bo'lajak

mutaxassislarining texnikaning asosi sanalmish fizikadan eksperimental

mashg'ulotlarida o'quv jihozlaridan foydalanish bo'yicha (bilim, ko'nikma va malakalarini) kompetensiyalarni o'zlashtirishi ularda kasbiy kompetentlikni

shakllantirishda muhim omil sanaladi [5].

O'quvchilar mustaqil ishlarni bajarishda bir qator kichik tadqiqotlar olib boradi. Masalan, elektron konstruktor "Знаток 999" vositasida birqancha topshiriqlarni berish mumkin: musiqiy qo'ng'iroq, avtomatik yoritgich, ovoz simulyatori, xavfsizlik signalizatsiyasi, AM va FM radiosi, detektori yoki raqamli ovoz yozish moslamasi va boshqalar (6-rasm).



Elektron konstruktor "Знаток 999" (6-rasm).

Taklif etilayotgan mustaqil vazifa boshqalardan farq qiladi, chunki o'quvchi o'zi uchun yangi vaziyatda ilgari o'rganilgan bilim, ko'nikma va malakalar zaxirasidan foydalanadi. Taklif etilgan vazifani bajarish orqali siz o'quvchilarning topshiriqlarni mustaqil ravishda bajarish qobiliyatini baholashingiz mumkin.

Yuqorida keltirilgan konstruktorlarni yig'ish asosida o'quvchi tajribani 2-3 marta takroriy bajarganda unda elektr

zanjirlarini yig'ish, tajribani o'tkazish, asboblardan amaliyotda foydalana olish va xulosalar chiqarish kompetensiyasi samarali shakllanadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Chirchiq shahridagi 8-, 17- umumta'lim maktablarida olib borilgan

pedagogik tadqiqot ishining tajriba va nazorat guruhlardagi natijalar 1- jadvalda keltirilgan.

Baho ko'rsatkichlari	Guruhlar			
	Tajriba guruhi 64 nafar o'quvchi		Nazorat guruhi 62 nafar o'quvchi	
5	6	10	7	8
4	16	23	16	19
3	31	28	28	23
2	13	3	11	12

Elektron konstruktor ishlarini aniqlash bo'yicha tajriba va nazorat guruhlarining natijalari

1-jadvaldagi tajriba va nazorat guruhlari bo'yicha qayd etilgan natijalar

asosida tajriba-sinov ishlarining ilmiy-pedagogik jihatdan to'g'ri tashkil etilganligi va samaradorligini o'rganish maqsadida matematik-statistik tahlil amalga oshirildi.

Tajriba guruhida o'zlashtirish ko'rsatgichi 20 % oshganligi kuzatildi.

Pedagogik amaliyot vaqtida o'quvchilarda elektr asboblari bilan ishlashga

bo'lgan qiziqish bo'lsada, biroq aksariyat hollarda o'quvchilar, elektr zanjirini

yig'ishda, elektr o'lchov asboblaridan

foydalanishda amaliy bilim va

ko'nikmalarning yetarlicha shakllanmaganligining guvohi bo'lamiz. Bu vaziyatdan chiqish uchun dastlab o'quvchi uchun eng oddiy elektr zanjiri sxemasi tanlash ma'qul bo'ladi. O'quvchilarga elektr zanjirdagi elementlar to'g'risida nazariy (zanjirni ulash qoidalari to'g'risida) tushunchalar berilgandan so'ng ular dastlab berilgan sxema asosida elektr zanjirni yig'ish ishini bajaradi va keyingi bosqichda o'lchov ishlarni amalga oshiradi. O'quvchining amaliy faoliyatini o'qituvchi tomonidan

fizik parametrlarini o'lchash ishini bajarish uchun ma'lum mantiqiy ketma-ketlikda ishni ta'minlay oladigan algoritm asosida tashkil etilsa, nazarda tutilgan maqsadga erishish oson kechishi pedagogik tajribada ko'rinadi.

-